

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INST FÖR SPRÅK OCH LITTERATURER

Hylasmotivet hos Apollonios Rhodios och Theokritos

Björn Kornerup

Kandidatuppsats i grekiska vt 2014

Handledare: Karin Hult

Examinator: Mikael Johansson

Bild: Waterhouse, John William, *Hylas and the Nymphs* (1896)
http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/bd/Waterhouse_Hylas_and_the_Nymphs_Manchester_Art_Gallery_1896.15.jpg

Innehåll

Inledning	1
Argonauterna	1
Syfte	2
Metod	3
Författarna och deras verk	3
Apollonios Rhodios	3
Theokritos	4
Theokritos språk	5
Apollonios språk	7
Jämförelse mellan Apollonios Rhodios och Theokritos framställning av Hylasepisoden	9
Innehåll och struktur	9
Homeriska stildrag	14
Upprepningar	14
Epitet	15
Den homeriska liknelsen	16
Gudar	19
Natur	21
Theokritos	21
Apollonios	21
<i>Locus amoenus</i>	22
Theokritos – botanisten	24
Förhållandet mellan Apollonios och Theokritos	25
Sammanfattning	28
Litteratur	30

Inledning

I en episod i Argonautersagan berättas att skeppet Argo lägger till i Mysien för kvällsmåltid och övernattnig. Denna händelse har behandlats av såväl Apollonios Rhodios (*Argonautika* 1, 1187–1357) som Theokritos (*Idyll* 13), men med betydande skillnader.

Den vackre Hylas, som är Herakles speciella vapendragare och älskade, söker vatten till kvällsmålet och finner en källa där han dras ned i vattnet av källans nymf eller nymfer. Herakles som finner ett träd lämpligt till en åra rycker upp det med rötterna. Hjältarna Herakles och Polyfemos söker förgäves efter Hylas med följderna att både Herakles och Hylas blir kvarlämnade av de övriga argonauterna som seglar vidare med Argo.

Argonauterna

Argonautersagan handlar om en seglats med skeppet Argo till Kolchis vid Svarta havet för att hämta det gyllene skinnet som är upphängt i en lund och vaktas av en drake. Ledare för expeditionen var Jason, en kungason från Iolkos i Tessalien. Hans far Aison hade där fördrivits från tronen av styvbrodern Pelias. Pelias som ville röja Jason ur vägen lovade att han skulle få kungamakten om han hämtade det gyllene skinnet från Kolchis. Jason gick med på det och byggde skeppet Argo. Förutom Jason medföljde omkring 50 deltagare, argonauter, på resan, bland dem Kastor, Polydeukes, Herakles, Theseus, sångaren Orfeus och den för denna redogörelse inte minst viktiga Hylas.

När skeppet Argo nådde Kolchis fick Jason hjälp av Medea, prästinna i gudinnan Hekates tempel. Med en trolldryck sövde han draken, tog det gyllene skinnet och flydde på Argo tillsammans med Medea.

Det finns ingen fullständig berättelse om argonauternas färd tidigare än Apollonios *Argonautika*. Sagan måste rimligtvis vara lika gammal som den muntliga tradition ur vilken *Iliaden* och *Odysseen* uppstod.¹ Anspelningar på personer och händelser i sagan återfinns i olika arkaiska texter och har sedan under många århundraden transmitterats i en bred litterär ström.

Hos Homeros står det:

οἷη δὴ κείνη γε παρέπλω ποντοπόρος νηῦς
Ἄργω πᾶσι μέλουσα, παρ' Αἰήταο πλέουσα·
καὶ νύ κε τὴν ἔνθ' ὄκα βάλεν μεγάλας ποτὶ πέτρας,
ἀλλ' ἤρη παρέπεμψεν, ἐπεὶ φίλος ἦεν Ἴησων.

---

¹ Mastronarde (2002) 45.

”Bara ett enda havsskepp, det vittberömda Argo, lyckades ta sig förbi, på vägen hem från konung Aietes men även det skulle vågorna snabbt ha krossat mot de stora klipporna om inte Hera hjälpt dem igenom, ty Jason var henne kär.”

(*Od.* 12, 69–72)

Ytterligare händelser under argonauternas färd finns relaterade av bl.a. Hesiodos som har givit en sammanfattning:

κούρην δ' Αἰήταο διοτρεφέος βασιλῆος
Αἰσονίδης βουλῆσι θεῶν αἰειγενετᾶων
ἦγε παρ' Αἰήτεω, τελέσας στονόεντας ἀέθλους,
τοὺς πολλοὺς ἐπέτελλε μέγας βασιλεὺς ὑπερήνωρ,
ὕβριστῆς Πελίδης καὶ ἀτάσθαλος ὀβριμοεργός·
τοὺς τελέσας ἐς Ἴωλκὸν ἀφίκετο πολλὰ μογήσας
ὠκείης ἐπὶ νηὸς ἄγων ἐλικώπιδα κούρην
Αἰσονίδης, καὶ μιν θαλερὴν ποιήσατ' ἄκοιτιν.
καὶ ῥ' ἦ γε δηθεῖσ' ὑπ' Ἰήσони ποιμένι λαῶν
Μήδειον τέκε παῖδα, τὸν οὔρεσιν ἔτρεφε Χείρων
Φιλλυρίδης· μεγάλου δὲ Διὸς νόος ἐξετελεῖτο.

”Konung Aietes dotter, som Zeus hade fostrat, blev bortrövad från sin far enligt de eviga gudarnas vilja av Aesons son när han fullgjort sina många svåra storverk som han ålagts av den fräcke och maktfullkomlige Pelias, den hänsynslöse och våldsamme kungen. Men när Aesons son hade fullgjort dem kom han till Iolkos efter många vedermödor och förde på sitt snabba skepp med sig den blyga flickan och tog henne där till sin blomstrande maka. Hon var underdånig Jason, folkets herde, och födde sonen Medeios, som Cheiron, Filyras son, fostrade till man bland bergen enligt den store Zeus vilja.” (*Theogonin* 992–1002)

På 400-talet f.Kr. möter vi i Pindaros fjärde *Pythiska ode* en resumé av argonauternas färd och i själva verket torde det stå klart att såväl Apollonios som Theokritos liksom även Kallimachos står i tacksamhetsskuld till Pindaros poesi. Det har vidare länge varit välkänt att Apollonios påverkats av de stora tragedierna på 400-talet, av vilka Euripides *Medea* är det viktigaste exemplet. Men också Aischylos och Sofokles skrev skådespel som behandlade olika aspekter av Argonautersagan.²

Syfte

I denna uppsats har jag för avsikt att jämföra de två skildringarna och redogöra för skillnader i innehållet i berättelserna, likheter och skillnader vad gäller stildrag, de så kallade homeriska stildragen, naturskildringar samt något om språket hos respektive författare. Frågan om vilken av de två diktarna som var först med att behandla detta

---

² Hunter (1989) 19.

ämne har varit föremål för många diskussioner och ett kortfattat referat kommer att ges här.

Metod

Genom närläsning av de grekiska texterna har jag studerat Hylasepisoden hos Theokritos (*Idyll* 13) och Apollonios Rhodios (*Argonautika* 1, 1187–1357) samt delar av den förhållandevis omfattande sekundärlitteraturen. Översättningarna är mina egna om inte annat anges. Den grekiska texten är hämtad från textdatabasen Thesaurus Linguae Graecae (TLG),³ dvs. H. Fränkels edition av Apollonios Rhodios och A.S.F. Gows edition av Theokritos; se litteraturförteckningen, Editioner.

Författarna och deras verk

Apollonios Rhodios

Apollonios Rhodios (ca 295–215 f.Kr.) var att döma av sporadiska och motstridiga uppgifter en grekisk diktare från Alexandria som tillbringade senare delen av sitt liv på Rhodos. Om hans liv är inte mycket känt men olika uppgifter gör gällande att han var elev till Kallimachos och att han var överbibliotekarie vid biblioteket i Alexandria.⁴

Just Apollonios förhållande till Kallimachos är en fråga som tycks vara oklar. Vissa källor säger att han var elev till Kallimachos, andra säger att han var god vän och slutligen andra att de blott var flyktigt bekanta.⁵

Det finns anekdotiska uppgifter från antiken om att Apollonios råkade i bitter konflikt med Kallimachos. Konflikten skall ha rört sig om poetiska principer i episk diktning. Bevisen för att så skulle ha varit fallet börjar med ett epigram (*Anthologia Palatina* 11, 275), tillskrivet ”Apollonios Grammatikern”:

Καλλίμαχος τὸ κάθαρμα, τὸ παίγιον, ὁ ξύλινος νοῦς·
αἴτιος ὁ γράψας Αἴτια Καλλίμαχος

”Kallimachos: skräp, ett skämt, en träskalle. Anledningen är författaren till ’Orsakerna’ – Kallimachos.”

Diskussionerna om författarnas ”gräl” har fortsatt till idag och man har velat läsa in förtäckta attacker på motståndaren i såväl Kallimachos verk⁶ som i Apollonios.⁷

Det har framhållits att det ”gräl” som åsyftas i flera biografier inte kan säkerställas. Däremot kan man inte förneka att Apollonios var nära förbunden med Kallimachos på

---

³ <https://www.tlg.uci.edu/>.

⁴ Björkeson (2005) 7.

⁵ Race (2008) ix–x. Hunter (1989) 6.

⁶ *Hymnen till Apollo* 105–113 och ”Prologen” till *Aetia*; se Race (2008) x.

⁷ *Argonautika* 3, 927–37; se Race (2008) x.

andra sätt, nämligen genom det gemensamma intresset för geografi, religion, episk diktning etc.⁸

En annan fråga som diskuteras är om man kan få klarhet i när han var bibliotekarie i Alexandria. Man kan förklara den osäkra tidsplaceringen med att det lär ha funnits ytterligare en Apollonios i Alexandria vid ungefär samma tid.⁹

Sammanfattningsvis har efter alla olika diskussioner och tolkningar framhållits att det tycks vara säkert att säga att Apollonios kände Kallimachos, beundrade honom och att han verkligen var bibliotekarie i Alexandria och att hans verk lästes och beundrades långt efter hans död. För övrigt är alla andra påståenden osäkra, och det är dikterna och deras innehåll som är det viktiga i sig, inte den person som skrev dem.¹⁰

Apollonios huvudverk, *Argonautika*, en episk berättelse i fyra sånger, är det enda episka diktverket före Vergilius *Aeneiden* som kan jämföras med Homeros vad gäller ämne och omfång. *Argonautika* hade stort inflytande på Catullus och Ovidius, men mest av allt på Vergilius som med *Aeneiden* står i oerhörd skuld till Apollonios.

Förutom *Argonautika* anses Apollonios ha skrivit vetenskaplig litteratur om homerisk textkritik, om Archilochos och om problem i Hesiodos. Poetiska arbeten utöver ett epigram (*Anthologia Palatina* 11, 275) består av ett litet antal diktfragment.

I fråga om språk och stil efterliknar Apollonios i mycket Homeros diktning. I *Argonautika* ser man Homeros inflytande på varje nivå, och som Race har formulerat det, ”dikten är verkligen på många sätt Homeros återskapad för en hellenistisk publik”.¹¹ Detta hindrar inte att det finns påtagliga skillnader från de homeriska texterna vad gäller stil, berättarteknik och dramatisering. Vidare finns inflytande från Pindaros vad gäller innehåll (*Pyth.* 4 behandlar Jasons sökande efter det gyllene skinnet) men även i fråga om stilistiska drag.¹²

Theokritos

Theokritos, som föddes ca 300 f.Kr. och var verksam till mitten av 200-talet, var en grekisk diktare troligen född i Syrakusa på Sicilien. I hans verk tilldrar sig handlingen oftast på Sicilien men det finns också ganska tydliga bevis på att han under sitt vuxna liv vistades mycket i Grekland, bl.a. gäller det den exakta skildringen av växter och blommor, vilket jag återkommer till i ett senare avsnitt. Att han också skulle ha varit verksam i Alexandria och inspirerats av denna stad tyder en del av hans verk på, t.ex. *Idyll* 15 (se nedan).

---

⁸ Lefkowitz (2011) 63.

⁹ Lefkowitz (2011) 63.

¹⁰ Lefkowitz (2011) 71.

¹¹ Race (2008) xiii.

¹² Race (2008) xiii.

Att Theokritos, en grekisk författare, var uppvuxen på Sicilien har att göra med den kolonisation som ägde rum från Grekland både väster- och österut redan från 800- och 700-talen. Så småningom kom kolonisationen att sträcka sig ända till Sicilien.¹³

Theokritos har kallats ”herdediktningens fader” och använder huvudsakligen dorisk eller doriskt färgad dialekt i sina dikter som i scholierna benämns idyller (εἰδύλλια) vilket betyder ungefär småbilder.¹⁴ Standardeditionerna av Theokritos verk upptar 30 sådana idyller, av vilka ungefär 22 anses skrivna av Theokritos själv. I *Anthologia Palatina* finns 25 epigram under Theokritos namn och som anses autentiska.¹⁵

Det har framförts att en bättre beteckning på Theokritos dikter borde vara *mimer*,¹⁶ dvs. skämtsamt dramatiserade sketcher i stadsmiljö, från det lantliga livet eller från myten samt under medverkan av mer än en person (ett par mimer har dock bara en medverkande person). På ett sätt har det visat sig svårt att genreindela Theokritos dikter då ingen dikt är lik någon annan med undantag av dem där handlingen tilldrar sig i pastoral herdemiljö. De tidigaste samlingarna av Theokritos dikter kallades ”bukoliska” (βουκολικά) och denna titel gav även Vergilius till sina pastorala dikter.

Med ett stundtals mustigt språk besjunger Theokritos herdar och herdinnor på ett realistiskt och ofta detaljrikt sätt. Dramatiska inslag är vanliga och ofta utvecklas en livfull dialog. Som exempel kan nämnas den lekfulla *Idyll* 15 där två fruar från Alexandria beger sig till kungapalatset för att delta i en fest till guden Adonis ära. Här återges en livlig dialog på dorisk dialekt och med träffsäkra iakttagelser från stadslivet som de båda kvinnorna passerar igenom på väg till festen.

Theokritos språk

Theokritos imiterade olika litterära dialekter som i varierande grad förekommer i idyllerna: episk (eller homerisk) dialekt (12, 22) lesbisk dialekt – Sapphos och Alkaios språk – (28–30), den körlyriska doriskan (16–18, 24) men framför allt den sicilianska doriskan från hans hemstad Syrakusa. Denna ”sicilianska” doriska återfinns också hos Sofron, Herondas och i fragment av andra siciliansk-italiska författare.¹⁷

I likhet med körsångernas doriska i de antika tragedierna är Theokritos bukoliska dialekt att likna vid en dorisk fernissa på en episk dialektbas. Ingredienserna i Theokritos språk kan något förenklat härledas ur fyra källor:

---

¹³ I en artikel i Dagens Nyheter 17/6 2013 redogör Tomas Lappalainen för ett antal böcker av Irad Malkin där kolonisationens betydelse beskrivs. Vid nya statsbildningar var lagstiftning, stadsplanering och kultplatsen av största vikt och en av de viktiga lagstiftarna var greken Charondas på just Sicilien, och av stor betydelse för den grekiska identiteten var slaget 480 f.Kr. mot karthagerna på Sicilien. Det visas alltså på hur viktig den ”hellenistiska identiteten” var för de människor som bodde så långt från det grekiska fastlandet och detta stämmer ju också väl in på Theokritos verksamhet.

¹⁴ Gutzwiller (1996) 129. Ordet εἰδύλλιον är diminutiv till εἶδος. Man har därför antagit att εἰδύλλιον som under antiken uppfattades som en ”kort dikt” och därför härleds från εἶδος i betydelsen ”dikt”.

¹⁵ Hunter (1999) 3.

¹⁶ Björkeson (2004) 8.

¹⁷ Buck (1955) 347.

1. Episk dialekt, som ju själv innehåller andra inslag än endast joniska T.ex. i andra deklinationens gen. sing. finner man ändelsen -οιο och i dat. plur. -οισι.¹⁸
2. Verk av tidigare författare vilka liksom Theokritos var från Syrakusa, t.ex. den redan nämnde Sofron som på 400-talet skrev sina mimer på prosa, och Epicharmos som skrev komedier på vers under första delen av 400-talet f.Kr.
3. Körlyrik, särskilt Pindaros, men även verk av Stesichoros och Simonides, numera nästan helt förlorade, fanns tillgängliga i sin helhet för Theokritos.
4. Enskilda doriska dialekter från hans egen tid. Dessa doriska dialekter kan beskrivas som en brokig karta och utgör en del av en större grupp, vanligen betecknad ”västgrekiska”.¹⁹

Eftersom beskrivningen av Theokritos språk tenderar att bli kaotisk så har den bäste moderne utgivaren, Gow, delat in de samlade dikterna (inklusive idyllerna) i fem dialektgrupper:²⁰

1. Äkta dikter på doriska: *Idyll* 1–7, 10, 11, 14, 15, 18, 26.
2. Tvivelaktiga eller oäkta dikter på doriska: *Idyll* 8, 9, 19–21, 23, 27.
3. Dikter huvudsakligen på episk dialekt men med inslag av doriska: *Idyll* 13, 16, 17, 24.
4. Dikter på episkt och joniskt språk: *Idyll* 12, 22, 25.
5. Dikter på eoliska: *Idyll* 28–31

Gow angav aldrig vilka kriterier han använde för sin indelning som sedan länge kommit att betraktas som en kritisk konsensus bland moderna forskare.²¹ För att komplicera situationen ytterligare, så framstår vidare manuskripttraditionen som en dialektal röra – en källa kan använda sig av en doricism i ett ord där andra källor har en episk form och kan sedan fortsätta med en episk form när de andra har en dorisk.²² Theokritos språk skulle kunna bli föremål för en längre utläggning som det dock inte finns utrymme för här, men några av de mer påfallande dragen i hans ’bukoliska doriska’ kan anges och därefter några exempel på hans språk i *Idyll* 13.

Dialektala grammatiska karakteristika

Några av skillnaderna gentemot attiska och koine är följande:²³

Temporal adverb har -κα i stället för -τε, t.ex. ποκα = ποτε

Verb på -εο- kontraherar till -ευ-, eller så kan de motstå kontraktion (såsom i episkt språk).

Ibland ses infinitiv på -εῦ istället för -εῖν.

¹⁸ http://www.aoidoi.org/articles/bucolic_doric.html.

¹⁹ Dover (1971) xxx.

²⁰ Gow (1950) vol. 1, 72–74.

²¹ Hunter (1996) 38.

²² http://www.aoidoi.org/articles/bucolic_doric.html.

²³ Buck (1955) 347 f.; Dover (1971) xl–xlv; Hunter (1999) 21–26; Abbenes (1996) 1–19.

Även värt att notera är infinitiv εἶμεν = εἶναι 'att vara'

Futurum av verb på -ζω blir hellre -ξω än -σω.

Ytterligare några detaljer:

κᾶ = episkt κε, attiskt ᾶν. ἦν i stället för ἔαν. κῆν i stället för κᾶν

αι i stället för ει

ποτί, ποτ i stället för πρός

τηνεῖ = ἐκεῖ, τῆνος = ἐκεῖνος, ἀμᾶ = ὁμοῦ

Mer utförlig information finns hos Buck 1955, Dover 1971, Hunter 1999, Abbenes 1996, se not 23.

Några kommentarer till Theokritos språk i Idyll 13:

Utöver vad som sagts i föregående avsnitt, kan följande kortfattade kommentarer ges till språk, ordval och grammatik i *Idyll 13*:

r. 3 ἦμεν (= εἶμεν) εἶναι

r. 4 τὸ δ' αὔριον, "morgondagen", här neutrum (annat exempel i *Anthologia Palatina* 5.72.4 τὸ γὰρ αὔριον οὐδενὶ δῆλον, "inte för någon är morgondagen känd") men det vanliga idiomat är femininum: ἡ αὔριον (scil. ἡμέρα).²⁴

r. 5 χαλκεοκάρδιος, "med ett kopparhjärta" (ἦτορ χάλκεον).²⁵ Adjektivet förekommer endast här.

r. 6 τὸν λῆν (ὁ λις) är det berömda nemeiska lejonet som Herakles dödade med blotta händerna. Denna ackusativ finns på annat ställe endast i *Il.* 11, 480.

r. 7 Ὑλα, dorisk gen. av första deklinationen, se föregående avsnitt.

r. 14 κατὰ θυμὸν, vanligt homeriskt uttryck, 'i sitt sinne'.

r. 73 Ἡρακλέην, en mycket sällsynt ackusativ som dock även finns i *Argonautika* 2, 766.²⁶

Liksom Homeros lånade även Theokritos eoliska former till sitt poetiska språk.

Theokritos efterföljare, Bion och Moschos, övertog denna litterära dialekt till sina egna verk.²⁷

Apollonios språk

Apollonios språk är baserat på Homeros dialekt. Detta märks tydligast i formläran där många för Homeros karaktäristiska drag förekommer, t.ex. oaugmenterade aoristformer och andra episka verbformer (ἴμεν, ἦεν m.fl.), gen. sing. mask. på -οιο, κε/κεν för ᾶν, för att endast ange några exempel. Dessutom finns hos Apollonios påverkan från hela

²⁴ Hunter (1999) 266, Gow (1950) 233.

²⁵ Jämför ... φωνὴ δ' ἄρρηκτος, χάλκεον δέ μοι ἦτορ ἐνεῖη "... (ens om jag hade) en outtröttlig röst och ett hjärta av koppar" (*Il.* 2, 490); Gow (1950) 233.

²⁶ Hunter (1999) 287.

²⁷ http://www.aidoi.org/articles/bucolic_doric.html.

den poetiska traditionen i fråga om ordförråd och ordval. Hans hexameter kan jämföras med Kallimachos och Theokritos och visar tydliga likheter i fråga om hexameterns utveckling. Dessutom är den daktyliska versrytmen vanligare än hos Homeros, som har fler spondéer. Att Apollonios epos till skillnad från Homeros inte har diktats muntligt utan skriftligt visas av den komplexa meningsbyggnaden och hans sätt att med en avancerad syntax utveckla det indirekta talet.²⁸

Ytterligare ett förhållande som skiljer Apollonios språk från Homeros är att Apollonios har en större variation av *verba dicendi* snarare än ett litet antal stereotypa former: εἶπε, ἔλεγε, ἔφε, φάτο m.fl.²⁹ De ständigt återkommande formelliknande fraserna hos Homeros, t.ex. τὸν δ' ἀπαμειβόμενος προσέφη ("Honom svarade då ...") som återkommer åtminstone hundra gånger i Iliaden och Odysseen (med verbet "sade" ibland varierat med προσεφώνεε, "tilltalade", men alltid åtföljt av epitet + egenamn), förekommer knappast alls hos Apollonios.³⁰ De "sägeverb" som med påtaglig variation förekommer i det här aktuella avsnittet av *Argonautika* är följande:

ἔκφατο λευγαλέην (v. 1256) "talade om den sorgliga (olyckan)"

ὣς φάτο (v. 1261) "så sade han"

ὣδὲ τ' ἔειπεν (v. 1289) "och han talade sålunda"

καὶ ἴαχεν ἐσσυμένοισιν (v. 1314) "och ropade till de omskakade männen"

ἦ (v. 1326) "så sade han"

φώνησέν τε (v. 1331) "och yttrade"

προσέειπεν (v. 1336) "svarade (honom)"

ἦ ῥα (v. 1344) "så sade han"

---

²⁸ Hunter (2003) 126.

²⁹ Fantuzzi (2011) 228.

³⁰ Fantuzzi (2011) 222.

Jämförelse mellan Apollonios Rhodios och Theokritos framställning av Hylasepisoden

Innehåll och struktur

I *Idyll* 13 ger Theokritos jämfört med Apollonios en mer komprimerad bild av Hylasepisoden i Argonautersagan. I fråga om berättarteknik och detaljer finns också en rad skillnader.

Till att börja med inleder Theokritos dikten med att beskriva kärleken mellan Herakles och Hylas som illustrerar Kärlekens (Eros) genomgripande makt – Hylas är här inte bara Herakles skyddsling utan även ”älskade”.³¹

Övergången till att beskriva det erotiska förhållandet mellan Herakles och Hylas är subtil:

ἀλλὰ καὶ Ἀμφιτρυῶνος ὁ χαλκεοκάρδιος υἱός,
ὄς τὸν λῖν ὑπέμεινε τὸν ἄγριον, ἤρατο παιδός,
τοῦ χαρίεντος Ὕλα, τοῦ τὰν πλοκαμῖδα φορεῦντος,
καὶ νιν πάντ’ ἐδίδασκε, πατήρ ὡσεὶ φίλον υἰόν

”Men även Amfitryons son³² med kopparhjärtat som motstod det vilda lejonet, blev kär i en gosse, den förtjusande Hylas med lockigt hår, och undervisade honom i allt liksom en far sin älskade son” (*Id.* 13, 5–8)

Theokritos utförliga beskrivning inledningsvis ger mer intryck av en kärleksdikt snarare än en äventyrsskildring såsom hos Apollonios. Hos Apollonios är Hylas en färdkamrat tillsammans med de övriga hjältarna även om man även här kan ana att Herakles och Hylas stod varandra mycket nära.

Hos Theokritos saknas berättelsen om hur Herakles ger sig ut i skogen för att finna material till en ny åra (*Arg.* 1, 1187–1206) och vid källan är det inte bara en nymf, som hos Apollonios, som rövar bort Hylas, utan tre, vilka dessutom är namngivna.

Det finns således många punkter som skiljer de båda berättelserna, och just dessa skillnader hör till det som analyserats ingående av moderna forskare. I ett antal moment som är gemensamma för båda författarna går Apollonios längre och utvecklar händelserna vilket ju också påverkar längden på berättelsen. Men det finns också avsnitt som bara förekommer hos den ene av författarna.

Hos Apollonios, som redan sagts, är Herakles inte förälskad i Hylas.³³ Hos Theokritos däremot är kärleksrelationen mellan de två uttalad och påtaglig. Detta framgår bl.a. av hur Hylas, neddragen av nymferna i källans vatten, med sitt skrik ytterligare

---

³¹ Hunter (1999) 261.

³² Herakles var son till Zeus och en av hans dödliga älskarinnor, Alkmene, som var maka till kung Amfitryon (Buxton [2007] 71, 98, 115).

³³ Hutchinson (1988) 193.

hetsar upp och driver på Herakles som blivit vanvettig av oro över vad som kan ha hänt gossen:

Ἀμφιτρωνιάδας δὲ ταρασσόμενος περὶ παιδί
ᾔχετο, Μαιωτιστὶ λαβὼν εὐκαμπέα τόξα
καὶ ῥόπαλον, τό οἱ αἰὲν ἐχάνδανε δεξιτερὰ χεῖρ.
τρίς μὲν Ὑλαν ἄυσεν, ὅσον βαθὺς ἤρυγε λαιμός·
τρίς δ' ἄρ' ὁ παῖς ὑπάκουσεν, ἀραιὰ δ' ἵκετο φωνά
ἐξ ὕδατος, παρεὼν δὲ μάλα σχεδὸν εἶδετο πόρρω.

”Men Amfitryons son (dvs. Herakles) som blivit ängslig för pojken grep sin båge, vackert böjd på skytiskt vis, sin klubba som han alltid bar i sin högra hand och gav sig av. Tre gånger ropade han ’Hylas!’ så kraftigt hans strupe förmådde, tre gånger svarade pojken men svag trädde rösten fram ur vattnet, fast han var så nära tycktes han fjärran.” (*Id.* 13, 55–60)

I de följande verserna ges en bild av kärleksrelationen: Herakles liknas vid ett blodtörstigt lejon som störtar mot en hjortkalv (*Id.* 13, 62–65, se nedan, sid. 17). Denna liknelse antyder inte att Herakles bokstavligen vill äta Hylas utan Eros inflytande liknas här vid en annan okontrollerbar aptit, hungern.

Bilden med lejonet och hjortkalven som medel att beskriva ett kärleksförhållande finns även på andra håll såsom hos Theognis:³⁴

Νεβρὸν ὑπέξ ἐλάφοιο λέων ὦς ἀλκὶ πεποιθώς
ποσσὶ καταμάρψας αἵματος οὐκ ἔπιον·

”Liksom ett lejon som är säker på sin styrka så har jag ej druckit blodet från hjortkalven som mina klor grep tag i fjärran från dess moder” (549–50)

Det är värt att notera att det erotiska förhållandet mellan Herakles och Hylas för närvarande inte kan spåras tidigare än till Theokritos.³⁵

Theokritos beskriver därefter helt kort att fartyget tog sig till Propontis (dvs. Marmarasjön) och något dramatiskt hände inte. Hos Apollonios har däremot en olycka inträffat i stormen och en åra har brutits av. Den långa sekvensen som beskriver Herakles vandring i skogen för att finna en ny åra saknas helt och hållet hos Theokritos. Hos Apollonios är detta avsnitt fyllt av liknelser och bilder (se avsnittet om homeriska stildrag), detaljer och målande beskrivningar.

Därefter finns hos båda författarna kärnan i Hylasepisoden när huvudpersonen går för att hämta vatten. Här lägger Apollonios till hur Hylas hamnat hos Herakles:

δὴ γάρ μιν τοίοισιν ἐν ἤθεσιν αὐτὸς ἔφερβε,
νηπίαχον τὰ πρῶτα δόμων ἐκ πατρὸς ἀπούρας,
δήου Θειοδάμαντος, ὃν ἐν Δρυόπεσσιν ἔπεφνεν

³⁴ Hunter (1999) 283–84.

³⁵ Dover (1978) 199.

νηλειῆ, βοὸς ἀμφὶ γεωμόρου ἀντιόωντα.
 ἦτοι ὁ μὲν νειοῖο γύας τέμνεσκεν ἀρότρῳ
 Θειοδάμας ἴάνη βεβολημένος· αὐτὰρ ὁ τόνγε
 βοῦν ἀρότην ἦνωγε παρασχέμεν, οὐκ ἐθέλοντα
 ἴετο γὰρ πρόφασιν πολέμου Δρυόπεσσι βαλέσθαι
 λευγαλέην, ἐπεὶ οὐ τι δίκης ἀλέγοντες ἔναιον.
 ἀλλὰ τὰ μὲν τηλοῦ κεν ἀποπλάγξειεν ἀοιδῆς·

”Sådana vanor hade han själv lärt honom när han ännu var barn när han fört bort honom från faderns, den gudomlige Theiodamas, hus, honom som han obarmhärtigt slog ihjäl bland dryoperna efter ett gräl om en plöjande ox. Det var när han plöjde obrukad mark som Theiodamas drabbades av olyckan: Herakles krävde då att han frivilligt skulle överlämna oxen, ty han ville finna en sorglig förevändning att börja krig mot dryoperna eftersom de bosatt sig där utan hänsyn till rättvisa. Men detta leder långt bort från min sång.” (*Arg.* 1, 1211–1220)

Denna episod finns inte med hos Theokritos.

Med den ’plöjande oxen’ anspelar Apollonios på en berättelse i Kallimachos *Aitia* i vilken Herakles för att ge mat till sin son Hyllos dödar en ox som tillhör Theiodamas, dryopernas kung.³⁶

I skildringen av källan är Theokritos mycket detaljerad och namnger ett antal växter, medan Apollonios i det här avsnittet är mer kortfattad och i stället koncentrerar sig på en beskrivning av vattnet (se nedan, *Locus amoenus*).

Å andra sidan är Theokritos mycket kortfattad i sin skildring av hur Hylas kommer fram till källan:

τάχα δὲ κράναν ἐνόησεν
 ἡμένῳ ἐν χώρῳ· περὶ δὲ θρύα πολλὰ πεφύκει,

”Strax fick han syn på en källa som låg i en sänka,
 runtomkring växte mängder av säv” (*Id.* 13, 39–40)

och hur han håller fram kannan:

ἦτοι ὁ κοῦρος ἐπεῖχε ποτῶ πολυχανδέα κρωσσόν

”Och nu höll gossen fram den rymliga kannan mot vattnet” (*Id.* 13, 46)

Här kan man lägga märke till att Theokritos använder två ord för vattenkanna: ἄγγος, som är tämligen ospecificikt och alldagligt, och κρωσσός som är mer poetiskt. Apollonios använder i kontrast blott ett ord, καλπίς (*Arg.* 1, 1207, 1234), men detta är ett kärl som blott bars av kvinnor.³⁷

Apollonios broderar ut med hur källans nymf såg Hylas komma i sin tilldragande gestalt:

³⁶ Hunter (1993) 147.

³⁷ Hunter (1999) 276 f.

ἡ δὲ νέον κρήνης ἀνεδύετο καλλινάοιο
νύμφη ἐφυδατή. τὸν δὲ σχεδὸν εἰσενόησεν
κάλλει καὶ γλυκερῆσιν ἐρευθόμενον χαρίτεσσιν

”Och just då dök källnymfen upp ur den vackert strömmande källan.
Och helt nära fick hon syn på gossen som rodnade i sin skönhet och ljuva
behagfullhet” (*Arg.* 1, 1229–30)

Därefter följer en skillnad beträffande nymferna. Hos Theokritos är de tre stycken som
är namngivna och dessutom benämns δειναὶ θεαί, ”skräckgudinnor”:³⁸

ὔδατι δ’ ἐν μέσσω Νύμφαι χορὸν ἀρτίζοντο,
Νύμφαι ἀκοίμητοι, δειναὶ θεαὶ ἀγροιώταις,
Εὐνίκα καὶ Μαλὶς ἔαρ θ’ ὀρόωσα Νύχεια.

”Mitt i vattnets virvlar uppförde nymferna sin dans,
Sömlösa gudomliga nymfer, fruktade av lantfolket,
Eunika, Malis och Nycheia med vårlig blick.” (*Id.* 13, 43–45)

Hos Apollonios finns däremot endast *en* nymf som dessutom saknar namn, men vars
åtrå till gossen beskrivs mer ingående:

αὐτὰρ ὄγ’ ὡς τὰ πρῶτα ρόφ’ ἐνὶ κάλπιν ἔρεισε
λέχρις ἐπιχριμφθεῖς, περὶ δ’ ἄσπετον ἔβραχεν ὕδωρ
χαλκὸν ἐς ἠγήεντα φορεύμενον, αὐτίκα δ’ ἦγε
λαιὸν μὲν καθύπερθεν ἐπ’ αὐχένος ἄνθετο πῆχυν,
κύσσαι ἐπιθύουσα τέρεν στόμα, δεξιτερῆ δὲ
ἀγκῶν’ ἔσπασε χειρὶ· μέση δ’ ἐνὶ κάββαλε δίνη.

”När han lutade sig ned mot källan och förde kannan mot vattenflödet så skvalpade
det inströmmande vattnet ljudligt runt om mot det ekande bronset, då förde hon sin
vänstra arm runt hans nacke med längtan att få kyssa hans fina mun, och med sin
högra hand grep hon tag i hans armbåge och drog ned honom i vattenvirvlarna.”
(*Arg.* 1, 1234–39)

Hos Apollonios är det Polyfemos som hör Hylas rop på hjälp:

Τοῦ δ’ ἦρωος ἰάχοντος ἐπέκλυεν οἶος ἑταίρων
Εἰλατίδης Πολύφημος, ἰὼν προτέρωσε κελεύθου

”Hjälten Polyfemos, Eilatatos son var den ende av vännerna som hörde honom ropa
när han gick stigen fram” (*Arg.* 1, 1240–41)

Därefter rusar Polyfemos iväg mot källan, möter Herakles och berättar vad som hänt.
Hos Theokritos däremot är det Herakles själv som av oro för Hylas ger sig ut för att
söka efter honom:

---

³⁸ Davidson (2007) 189.

Ἀμφιτρωνιάδας δὲ ταρασσόμενος περὶ παιδί
ᾧχετο, Μαιωτιστὶ λαβὼν εὐκαμπέα τόξα
καὶ ῥόπαλον, τό οἱ αἰὲν ἐχάνδανε δεξιτερὰ χεῖρ.

”Amfitryons son (Herakles) oroadde sig för gossen, tog sin båge, välböjd på skytiskt vis, och sin klubba som han alltid höll i höger hand.” (*Id.* 3, 55–57)

Båda författarna skildrar Herakles oro och förtvivlan lika intensivt:

τῷ δ' αἰόντι κατὰ κροτάφων ἄλις ἰδρώς
κῆκιεν, ἄν δὲ κελαινὸν ὑπὸ σπλάγχνοις ζέεν αἷμα.

”När han hörde detta sipprade rikligt med svett över tinningarna och det svarta blodet kokade i hans inre.” (*Arg.* 1, 1261–62)

Hos Theokritos beskrivs samma händelse med en liknelse där Herakles jämförs med ett blodtörstigt lejon som störtar mot en hjortkalv (*Id.* 13, 62–65, citerat nedan, sid. 17; se även ovan, sid. 10).

Slutligen visar sig en stor skillnad i redogörelsen för vad som händer med Herakles. Hos Theokritos tar sig Herakles till Kolchis:

πεζῶ δ' ἐς Κόλχους τε καὶ ἄξενον ἵκετο Φᾶσιν.

”till fots tog han sig till Kolchis och det ogästvänliga Fasis.” (*Id.* 13, 75)

Men hos Apollonios blir Herakles kvarlämnad för att sedan tvingas tillbaka till kung Eurystheus:

... ὁ δ' Εὐρυσθηῖος ἀέθλους
αὖτις ἰὼν πονέεσθαι·

”... men den andre (Herakles) fick återvända till Eurystheus hårda arbete.” (*Arg.* 1, 1347–48)

Hela avslutningen av Hylasepisoden är hos Theokritos bara ett par rader medan den hos Apollonios utgörs av en lång monolog av Glaukos, havsguden Nereus siarpräst:

τοῖσιν δὲ Γλαῦκος βρυχίης ἀλὸς ἐξεφαάνθη,
Νηρῆος θεῖοιο πολυφράδμων ὑποφήτης·
ὔψι δὲ λαχνῆέν τε κάρη καὶ στήθε' αἰείρας
νειόθεν ἐκ λαγόνων, στιβαρῆ ἑπορέξατο χεῖρι –
νηίου ὀλκαίοιο, καὶ ἴαχεν ἐσσυμένοισιν
“Τίπτε παρὲκ μεγάλοιο Διὸς μενεαίνετε βουλήν
Αἰήτεω πτολίεθρον ἄγειν θρασὺν Ἡρακλῆα;
Ἄργεῖ οἱ μοῖρ' ἐστὶν ἀτασθάλω Εὐρυσθηῖ
ἐκπλήσαι μογέοντα δωδέκα πάντας ἀέθλους,
ναίειν δ' ἀθανάτοισι συνέστιον, εἴ κ' ἔτι παύρους
ἐξανύσῃ· τῷ μὴ τι ποθὴ κείνοιο πελέσθω.”

”Ur havsdjupet visade sig för dem Glaukos, den gudomlige Nereus vise uttolkare. Han lyfte upp sitt lurviga huvud och bröst ända till midjan, grep med sin kraftiga arm om skeppets stäv och ropade till den upprörda besättningen: ’Varför önskar ni tvärtemot den store Zeus vilja föra den djärve Herakles till Aietes stad (Kolchis)? Det är hans öde att i Argos med möda fullgöra alla tolv storverken hos den grymme Eurystheus och när han även fullbordat de få som återstår, sedan leva bland de odödliga. Därför må det inte finnas någon saknad efter honom.’ ” (*Arg.* 1, 1310–20)

Men det handlar inte bara om Herakles utan också om Polyfemos som lämnats kvar för att få nya uppdrag:

ὁ μὲν Μυσοῖσι βαλέσθαι
μέλλεν ἐπώνυμον ἄστν πολισσάμενος ποταμοῖο
Εἰλατίδης Πολύφημος

”den ene, Polyfemos, Eilatos son, måste (efter Zeus beslut) åt mysierna bygga en stad uppkallad efter floden” (*Arg.* 1, 1345–47).

Homeriska stildrag

Homeros epos och deras stildrag, versmåttet hexameter, epitet, upprepningar och liknelser, som ju används av både Apollonios och Theokritos, har efterliknats av flera senare författare. Man talar därvid om det episka konstspråket som användes inom den berättande diktningen långt fram i bysantisk tid.

Upprepningar

Upprepningar av standardiserade korta fraser, t.ex. inledning till direkt tal, av den hos Homeros välkända typen τὸν δ’ ἀπαμειβόμενος προσέφη (”Honom svarade då ...”) uppträder sällan i posthomerisk dikt.³⁹

Fantuzzi ifrågasätter om de standardiserade elementen enbart beror på att dikterna skapats muntligt (då dessa element alltså fungerat som minnesknep), och föreslår att de kanske delvis tillkommit senare (när dikterna traderas skriftligt) och av stilistiska skäl, för att ge en stämning av en heroisk tidsålder. Ett uttryck kan användas regelbundet och nästan till överdrift i ett visst sammanhang utan att förmedla något nytt utan bara för att uppnå en estetisk effekt.⁴⁰

Hos senare antika författare kan det röra sig om en medveten imitation av stående uttryck men detta ansågs ganska snart stereotypt så att man försökte undvika det. Redan på 500-talet f.Kr. förlöjligades det stående uttrycket τὸν δ’ ἀπαμειβόμενος προσέφη (”Honom svarade då ...”) vilket förekommer vid hundratals tillfällen i *Iliaden* och

---

³⁹ Fantuzzi (2011) 223.

⁴⁰ Fantuzzi (2011) 221.

Odysseen.⁴¹ Även om det posthomeriska eposet var starkt beroende av Homeros språkbruk, hade man problem med sådana drag som Homeros ”överanvände”.⁴²

Redan antika forskare, t.ex. Zenodotos och Aristarchos, studerade olika typer av upprepningar hos Homeros och framförde synpunkten att vissa fraser ”citerats” vid sammanställandet av de homeriska skrifterna och de förkastade helt ett antal upprepningar och hävdade att originalversionen av Homeros verk i själva verket innehöll färre upprepningar.⁴³ Apollonios var samtida med dessa forskare och det verkar ju inte otroligt att han kan ha påverkats både i användandet av homeriska stildrag och av kritiken av dessa.

Fraser som introducerar direkt tal förekommer hos Apollonios på ett sätt som liknar Homeros, särskilt i början av *Argonautika*, men är formulerade på ett annat sätt, t.ex. med andra ord och inte som hos Homeros med en kort introduktion som sedan följs av direkt tal mitt i en versrad. I de exempel på direkt tal och sägesats, som förekommer i avsnittet om Hylas, är sägesatsen en eller flera hela versrader.⁴⁴ I Theokritos avsnitt om Hylas finns endast en rad med direkt tal:

‘κουφότερ’, ὃ παῖδες, ποιῆισθ’ ὄπλα· πλευστικὸς οὔρος’.

”Lätta på seglen kamrater, ty vinden är gynnsam för segling.” (*Id.* 13,52)

Apollonios har förutom användandet av olika typer av sägesatser också arbetat med variation av uttryck. Han lyckas uttrycka ”det gyllene skinnet” på många olika sätt genom att använda två olika ord för ”skinn” (κῶας och δέρος) och två former för ”gyllene” (χρύσειον och χρύσειον), samt variera ordföljden, t.ex. genom hyperbaton.⁴⁵

Epitet

En vanlig homerisk företeelse är s.k. stående epitet, *epitheton ornans*, t.ex. ”den snabbfotade Achilles” och ”den rosenfingrade Eos”, beskrivningar som ofta inte ger någon ny information utan finns med som utsmyckning. De homeriska dikterna framfördes enligt nutida uppfattning av s.k. rapsoder och sådana stildrag som stående epitet kan mycket väl ha haft som funktion att vara ett minnesstöd för rapsoden.⁴⁶ I Theokritos och Apollonios verk finns inte återkommande stående epitet som hos Homeros. Här ligger ju inte heller en muntlig tradition till grund på samma sätt eftersom vi vet med bestämdhet att de är skrivna av de här aktuella författarna.

Dock finns epitet av liknande karaktär hos Apollonios, t.ex.

χαροπή ὑπολάμπεται ἠώς

”strålar den ljusögda Eos” (*Arg.* 1, 1280),

---

⁴¹ Fantuzzi (2011) 222.

⁴² Fantuzzi (2011) 223–224.

⁴³ Fantuzzi (2011) 227.

⁴⁴ T.ex. verserna 1257–60, 1290–95, 1315–25, 1332–35, 1337–43.

⁴⁵ Fantuzzi (2011) 232.

⁴⁶ Linnér (1985) 121; Wifstrand (1965) 66.

Τήνω ἐν ἀμφιρύτῃ
”på vågomflutna Tenos” (*Arg.* 1, 1305)

Exempel hos Theokritos är

εὐεδρον ἐς Ἀργώ
”på Argo med starka bänkar” (*Id.* 13, 21) och
τριακοντάζυγον Ἀργώ
”Argo med trettio bänkar” (*Id.* 13, 74).⁴⁷

Den homeriska liknelsen

Det viktigaste stildraget, den homeriska liknelsen, använt på samma sätt som hos Homeros, för att fördröja handlingen och samtidigt ge en uttrycksfull bild av en händelse, finns representerat hos båda författarna. Liknelserna hos Homeros är i allmänhet längre och låter jämförelsen referera till vardagliga händelser eller något som läsarna/åhörarna kände väl till. En av de mest kända liknelserna finns i avsnittet om Odysseus besök hos cyklopen när han tillsammans med sina män med en påle bränner cyklopens öga:

πάντα δέ οἱ βλέφαρ' ἀμφὶ καὶ ὀφρύας εὖσεν αὐτμῆ
γλήνης καιομένης· σφαραγεῦντο δέ οἱ πυρὶ ρίζαι.
ὥς δ' ὄτ' ἀνήρ χαλκεὺς πέλεκυν μέγαν ἠὲ σκέπαρνον
εἶν ὕδατι ψυχρῷ βάπτῃ μεγάλα ἰάχοντα
φαρμάσσων· τὸ γὰρ αὐτὲ σιδήρου γε κράτος ἐστίν·
ὥς τοῦ σίζ' ὀφθαλμὸς ἐλαϊνέω περὶ μοχλῶ.

”Både hans ögonhår och hans bryn bortsveddes av hettan, medan hans öga förbrann, så att rötterna fräste för elden. Såsom när smeden den yxa han smitt eller väldiga bila doppar i vattnets kyliga bad, och det visslar och fräser, smidet dock hårdas, ty så får järnet sin yppersta styrka: likaså fräste nu starkt hans öga kring glödgade pålen.”
(*Od.* 9, 389–94; övers. E. Lagerlöf)

Hos Theokritos finns två liknelser, den ena kort och den andra något längre. Den första beskriver bara hur Hylas föll ner i källan:

ὥς ὅτε πυρσὸς ἀπ' οὐρανοῦ ἤριπεν ἀστήρ
ἀθρόος ἐν πόντῳ
”såsom en skinande stjärna från himlen med ens faller ned i havet”
(*Id.* 13, 50–51)

---

⁴⁷ Linnér (1985) 116.

Den andra är något längre och skildrar hur Herakles rusar fram för att söka efter Hylas:

νεβροῦ φθειγξαμένας τις ἐν οὐρεσιν ὠμοφάγος λίσ
ἐξ εὐνᾶς ἔσπευσεν ἐτοιμοτάταν ἐπὶ δαῖτα·
Ἡρακλῆς τοιοῦτος ἐν ἀτρίπτοισιν ἀκάνθαις
παῖδα ποθῶν δεδόνητο, πολὺν δ' ἐπελάμβανε χῶρον.

”När en hjortkalv råmar i bergen så störtar ett blodtörstigt lejon från sitt läger till den färdiga måltiden. Så rusade Herakles fram genom otillgängliga törnsnår, han darrade av längtan efter pojken och tillryggalade en lång sträcka.” (*Id.* 13, 62–65)⁴⁸

Apollonios har fler liknelser än Theokritos, både kortare och något längre och utförligare. Först jämför han helt kort hur en tall kan liknas vid ett skott av en poppel:

ἀλλ' οἶον ταναῆς ἔρνος πέλει αἰγείροιο·
”... men var som ett skott från en hög poppel.” (*Arg.* 1, 1192)

och därefter hur Herakles rycker upp tallen med rötterna, vilket jämförs med hur en stormby sliter upp masten på ett fartyg:

... εὖτε μάλιστα
χειμερὶν ὀλοοῖο δύσις πέλει Ὠρίωνος
ὕψοθεν ἐμπλήξασα θοῇ ἀνέμοιο κατάιξ
”... när den dödliga Orions mycket stormiga nedgång äger rum och en snabb vindstöt slår ned från ovan” (*Arg.* 1, 1201–1204)

Apollonios uttrycker tydligt att detta är en liknelse eftersom avsnittet börjar ”Som vid den tid ...” och avslutas ”så lyfte Herakles trädet”.

Nästa liknelse är likadant uppbyggd. Polyfemos, Eilatos son, rusar iväg för att leta reda på Hylas och hans handlande beskrivs likt ett glupande rovdjur:

Τοῦ δ' ἥρωος ἰάχοντος ἐπέκλυεν οἶος ἑταίρων
Εἰλατίδης Πολύφημος, ἰὼν προτέρωσε κελεύθου,
δέκτο γὰρ Ἡρακλῆα πελώριον ὀππόθ' ἵκοιτο.
αἶψα δ' ἐρυσσάμενος μέγα φάσγανον ὄρτο δῖεσθαι,
μή πως ἢ θήρεσσιν ἔλωρ πέλοι, ἢέ μιν ἄνδρες
μοῦνον ἐόντ' ἐλόχησαν, ἄγουσι δὲ ληίδ' ἐτοίμην·
βῆ δὲ μεταίξας Πηγέων σχεδόν, ἠύτε τις θήρ
ἄγριος, ὃν ρά τε γῆρυς ἀπόπροθεν ἵκετο μῆλων,
λιμῶ δ' αἰθόμενος μετανίσσεται, οὐδ' ἐπέκυρσε
ποιμνησιν, πρὸ γὰρ αὐτοὶ ἐνὶ σταθμοῖσι νομῆες
δὲ χῶρον ἔλσαν· ὁ δὲ στενάχων βρέμει ἄσπετον, ὄφρα κάμησιν

⁴⁸ Här rör det sig om en s.k. *parataktisk liknelse*, dvs. en liknelse som saknar det inledande ”Som, när ...”, se Bernsdorff (1996) 74–75.

ὧς τότε ἄρ' Εἰλατίδης μεγάλ' ἔστενεν, ἀμφὶ
φοῖτα κεκληγῶς, μελέη δέ οἱ ἔπλετ' αὐτή.

”Bara en av kamraterna, Polyfemos, Eilatos son, hörde hans rop när han gick framåt stigen i väntan på mäktige Herakles, när han nu skulle komma. Han rusade mot Pega-källan liksom ett vilddjur som nåtts av fårens bråkande i fjärran och upptänd av hunger följde han efter men når ej fram till flocken. Ty herdarna har redan stängt in dem i stallet. Men vilddjuret vrålar och ryter utsägligt ända till utmattning. Så högt ropade Polyfemos och över landet genljöd hans rop.” (*Arg.* 1, 1240–49)

Ytterligare en tydligt presenterad liknelse hos Apollonios finns på raderna 1265–72 där Herakles rusar iväg och vrålar i sin förtvivlan:

ὡς δ' ὅτε τίς τε μύωπι τετυμμένος ἔσσυτο ταῦρος
πίσεά τε προλιπὼν καὶ ἐλεσπίδας, οὐδὲ νομήων
οὐδ' ἀγέλης ὄθεται, πρήσσει δ' ὁδὸν ἄλλοτ' ἄπαστος,
ἄλλοτε δ' ἰστάμενος καὶ ἀνὰ πλατὺν αὐχέν' ἀείρων
ἦσιν μύκημα, κακῶ βεβολημένος οἴστρω
ὧς ὄγε μαιμῶων ὅτε μὲν θοὰ γούνατ' ἔπαλλεν
συνεχέως, ὅτε δ' αὖτε μεταλλήγων καμάτοιο
τῆλε διαπρύσιον μεγάλη βοάσκειν αὐτῆ.

”Såsom en tjur som stungen av en broms rusar iväg från frodiga ängar, utan tanke på herdar eller hjord, än skyndar på, än stannar upp och lyfter upp den breda nacken och utstöter ett vrål, träffad av det otäcka sticket. Så störtade den vanvettige Herakles fram på snabba fötter utan uppehåll, men när han stannade upp för att vila utstötte han ett vrål som hördes vida omkring.” (*Arg.* 1, 1265–72)

Slutligen kan nämnas en kort beskrivning av Herakles ögon:

τὼ δέ οἱ ὄσσε
ὄστλιγγες μαλεροῖο πυρὸς ὡς ἰνδάλλοντο.

”hans båda ögon tycktes som flammande lågor i glödande eld.”
(*Arg.* 1, 1296–97)

Det är påfallande hur båda författarna utgår från naturbeskrivningar i sina liknelser. Theokritos börjar med bilden av en stjärna och sedan jämför han den springande Herakles med lejonet som rusar iväg när han hör en hjortkalv som råmar.

I de två korta liknelserna hos Apollonios liknas tallen vid en poppel och ögon vid glödande eld och i den första längre liknelsen är det stormen som uttrycker styrkan. Men i de övriga liknelserna, när han skildrar den springande Herakles, jämförs denne med ett snabbt djur, ett rovdjur som hör får bråka och rusar dit, eller en tjur som rusar fram och tvärstannar när han bits av en fåfluga.

Här kan framhållas att samma slags bild återkommer, nämligen att lejonet och tjuren vrålar och störtar fram, vilket kan betecknas som ett typiskt homeriskt drag.

Gudar

I de homeriska dikterna förekommer ofta gudar, ibland endast med ett omnämnande och ibland med ett aktivt deltagande i händelseförloppet. Både Apollonios och Theokritos följer samma mönster.

I Theokritos beskrivning av Hylasepisoden nämns i början (*Id.* 13, 1) kärleksguden *Eros* vilket förebådar mötet mellan Hylas och nymferna, en sorts plantering.⁴⁹

Morgonrodnadens gudinna *Eos* förekommer både i Theokritos version och hos Apollonios när morgonens annalkande beskrivs. Theokritos:

... οὐθ' ὀπόχ' ἄ λεύκιππος ἀνατρέχοι ἐς Διὸς Ἄως
”... eller när Eos for med glänsande spann mot himlen” (*Id.* 13, 11)

och Apollonios:

ἦμος δ' οὐρανόθεν χαροπὴ ὑπολάμπεται ἠώς
ἐκ περάτης ἀνιοῦσα
”Men när den ljusögda Eos steg upp i öster och upplyste skyn ...” (*Arg.* 1, 1280)

Hos Apollonios nämns också *Boreas*, den personifierade nordanvinden, för att skildra de kolonner resta över Boreas söner, Zetes och Kalais, vilka båda var med bland besättningen på Argo. De blev i ett senare sammanhang ihjälslagna av Herakles som reste kolonnerna på deras gravhögar.

... ὧν ἐτέρη, θάμβος περιώσιον ἀνδράσι λεύσσειν,
κίνυται ἠχήεντος ὑπὸ πνοιῆ Βορέαιο.
”... av vilka den ena är ett stort under för människor att skåda
när den skakas av Boreas dånande vind.” (*Arg.* 1, 1307–8)

Apollonios tillfogar att detta var något som hände för länge sedan men låter *Nereus*, en havsgud, komma till tals (med hjälp av *Glaukos*, en lägre havsgudomlighet) i den dispyt som utbrutit bland Argos besättning (*Arg.* 1, 1310–1320, se ovan, sid. 13–14).

Hos Theokritos omtalas Herakles som son till *Zeus* och halvgudinnan *Alkmene* (v. 20) och Apollonios nämner jaktens gudinna *Artemis*:

Ἄρτεμιν ἐννυχίησιν ἀεὶ μέλπεσθαι ἀοιδαῖς
(nymferna brukade) ”alltid besjunga Artemis med nattliga sånger” (*Arg.* 1, 1225)

Hur gudarna aktivt deltog i händelser eller förväntades göra det finns ett exempel på hos Theokritos som säger om Herakles:

ὃ δ' ἄ πόδες ἄγον ἐχώρει
μαινόμενος· χαλεπὸς γὰρ ἔσω θεὸς ἦπαρ ἄμυσσεν.

---

⁴⁹ *Plantering* (el. *förebådande*) ”är ett moment eller en detalj i handlingen som varnar eller informerar oss åskådare om något som kommer att ske längre fram i dramat” (Pusztai [2011] 69–70).

”han gick dit fötterna ledde honom, drabbad av vanvett; ty en grym gud sargade hans lever.” (*Id.* 13, 71)

Inom antik filosofi ansågs levern vara centrum för okontrollerade drifter medan den i poesin sågs som säte för erotiska böjelser.⁵⁰ Argonauterna seglar vidare till Fasis och hos Theokritos är det Herakles lever som plågas av kärlekens gud. Men när Apollonios hjältnar senare kommer fram så är det Prometheus lever som bokstavligen blir sönderhackad, en plåga som Herakles fick slut på.

... τόθι γυῖα περὶ στυφελοῖσι πάγοισιν
ἰλλόμενος χαλκήρην ἀλυκτοπέδησι Προμηθεύς
αιετὸν ἥπατι φέρβε παλιμπετὲς αἴσσοντα.

”... där Prometheus satt fast med lemmarna i hårda kopparfjättrar och med sin lever livnärde en örn som ständigt återkom.” (*Arg.* 2, 1248–50)

Apollonios ger exempel på andra gudars inverkan på händelseförloppet, t.ex. när hjältnarna seglar vidare utan den strandsatte Herakles, och Telamon därvid yttrar till Jason:

Ἦσ' αὐτῶς εὐκηλος, ἐπεὶ νύ τοι ἄρμενον ἦεν
Ἡρακλῆα λιπεῖν· σέο δ' ἔκτοθι μῆτις ὄρωρεν,
ὄφρα τὸ κείνου κῦδος ἀν' Ἑλλάδα μὴ σε καλύψῃ
αἶ κε θεοὶ δώωσιν ὑπὸτροπον οἴκαδε νόστον.

”Ja, du kan sitta där lugnt, för det passade dig ju att lämna Herakles kvar! Planen kom ju från dig, – du ville inte att hans berömmelse skulle överskugga din i hela Grekland, – om nu gudarna låter oss återvända hem!” (*Arg.* 1, 1290–94)

Zeus förekommer hos Apollonios först vid beskrivningen av Herakles:

βῆ ῥ' ἴμεν εἰς ὕλην υἱὸς Διός
”Sonen till Zeus gick till skogen” (*Arg.* 1, 1188)

Han förekommer sedan också i slutet av första sången när sjöguden Glaukos utbrister och frågar skeppsbesättningen hur de kan trotsa Zeus vilja:

Τίπτε παρὲκ μεγάλιο Διὸς μενεαίνετε βουλήν
”Varför önskar ni ivrigt, tvärtemot den mäktige Zeus vilja (att föra den djärve Herakles till Kolchis)?” (*Arg.* 1, 1315)

Slutligen nämns han när Polyfemos lämnats kvar för att grunda och bygga en stad:

Διὸς βουλῆσιν
”enligt Zeus beslut” (*Arg.* 1, 1345).

---

⁵⁰ Hunter (1999) 287.

Natur

Theokritos

Theokritos är betydligt mer detaljerad än Apollonios i sina naturbeskrivningar, i liknelser och utförliga bilder, ofta med adjektivattribut. Framför allt namnger han en mängd växter.⁵¹ När Herakles letar efter Hylas far han fram

ἐν ἀτρίπτοισιν ἀκάνθαις
”genom obeträdda törnsnår” (*Id.* 13, 64)

Även djur och fåglar förekommer i Theokritos beskrivning av morgonen:

... οὐθ' ὀπόκ' ὀρτάλιχοι μινυροὶ ποτὶ κοῖτον ὀρῶεν
σεισαμένης πτερὰ ματρὸς ἐπ' αἰθαλόεντι πετεύρω.
”... när pipande kycklingar ser mot sin sovplats medan modern flaxar med vingarna på den sotiga stången.” (*Id.* 13, 12–14)

I en beskrivning av hur skeppet for fram säger han att det

εἰσέδραμε Φᾶσιν,
αιετὸς ὡς
”flög till Fasis som en örn” (*Id.* 13, 23–24)

Här tycks dock Theokritos gå händelserna i förväg – Fasis är en flod i Kolchis dit man nådde med Argo långt senare.⁵²

Hur våren går över i sommar beskrivs med att betesmarkerna

ἄρνα νέον βόσκοντι
”föder upp de nya lammen” (*Id.* 13, 26)

När argonauterna kommer fram till Propontis (dvs. Marmarasjön) för att ankra får läsaren en hänförande bild av området:

ἐνθα Κιανῶν
αὐλακας εὐρύνοντι βόες τρίβοντες ἄροτρα
”där kionernas oxar släpar plogarna och gör fårorna breda” (*Id.* 13, 31)

Apollonios

Det finns också hos Apollonios en del beskrivningar där växter och särskilt djur nämns, men inte lika exakt och utförligt som hos Theokritos.

---

⁵¹ Lembach (1970), Lindsell (1937).

⁵² Dover (1971) 184.

Alldeles i början av Hylasepisoden nämner Apollonios att när Herakles går för att skaffa en åra ser han en tall som skulle vara lämplig, den är

οἷον ταναῆς ἔρνος πέλει αἰγείροιο

”som ett skott från en högvuxen poppel” (*Arg.* 1, 1192)

När skeppet Argo slutligen seglar vidare, så

διαγλαύσσουσι δ’ ἀταρποί καὶ πεδία δροσόεντα φαεινῇ λάμπεται αἴγλη

”syns stigarna tydligt och de daggvåta fälten glittrar i ljus strålgans”

(*Arg.* 1, 1281–2)

Men mer detaljerad beskrivning av växterna ges inte.

I episoden vid källan när Hylas möter nymfen finns inte någon beskrivning av växter men det Apollonios livligt skildrar är vattnet, dess rörelse och ljud:

αὐτὰρ ὄγ’ ὡς τὰ πρῶτα ῥόφ’ ἐνὶ κάλπιν ἔρεισε

λέχρις ἐπιχριμφθεῖς, περὶ δ’ ἄσπετον ἔβραχεν ὕδωρ

χαλκὸν ἐς ἠχήμεντα φορεύμενον, αὐτίκα δ’ ...

”Men när han lutade sig åt sidan och doppade kannan i forsen och fyllde vattnet som skvalpade ljudligt mot den ekande bronsen, då ...” (*Arg.* 1, 1234–36)

I en liknelse längre fram förekommer djur när Apollonios berättar hur Polyfemos störtar mot källan Pegai:

ἤύτε τις θήρ

ἄγριος, ὃν ῥά τε γῆρυς ἀπόπροθεν ἵκετο μήλων.

”likt ett vilddjur, som hör en fårskock bräka i fjärran” (*Arg.* 1, 1244)

och i en annan när Herakles fortsätter sökande efter Hylas:

ὡς δ’ ὅτε τίς τε μύωπι τετυμμένος ἔσσυτο ταῦρος

”liksom tjuren, stungen av bromsen, rusar iväg” (*Arg.* 1, 1265)

och

κακῶ βεβολημένος οἴστρω

”blir plågad av dess elaka sting” (*Arg.* 1, 1269)

Locus amoenus

Theokritos naturskildring skiljer sig i hög grad från den hos Apollonios i vad som kallas *locus amoenus* (idyllisk el. naturskön plats),⁵³ en term som syftar till att ge en strukturerad beskrivning av ett idylliskt, pastoralt landskap som också innefattar

---

⁵³ Hardie (2003) 880; Hunter (1999) 12–17.

skönhet, harmoni och trygghet. Grekisk litteratur upptäckte inte den pastorala idyllen under den hellenistiska epoken, den fanns i litteraturen långt tidigare.

Naturbeskrivningar med liknelser och en stor variation av olika bilder finns såväl i *Iliaden*⁵⁴ som i *Odysséen*.⁵⁵ Typiskt för detta landskap är skuggiga gräsytor, öppet skogslandskap, rinnande vatten, sångfåglar och svala vindar. Locus amoenus kan sammanfattas med tre grundläggande beståndsdelar: träd, gräs och vatten. Hos Theokritos och i Vergilius ekloger bildar sådana landskap bakgrunden för sånger och kärlek bland herdarna.

Ett ytterligare typexempel där locus amoenus utgör den viktiga bakgrunden är Longos herderoman *Daphnis och Chloe* som är en romantisk skildring av två naturbarns gemensamma uppväxt och vaknande kärlek.⁵⁶ Här går traditionen tillbaka på Homeros beskrivning av Kalypsos grotta i *Odysséen*:

ἡ δ' αὐτοῦ τετάνυστο περὶ σπείους γλαφυροῖο
ἡμερὶς ἡβώωσα, τεθήλει δὲ σταφυλῆσι.
κρῆναι δ' ἐξείης πίσυρες ῥέον ὕδατι λευκῶ,
πλησίαι ἀλλήλων τετραμμέναι ἄλλυδις ἄλλη.
ἀμφὶ δὲ λειμῶνες μαλακοὶ ἴου ἠδὲ σελίνου
θήλειον. ἔνθα κ' ἔπειτα καὶ ἀθάνατός περ ἐπελθὼν
θήησαιτο ἰδὼν καὶ τερφθεῖη φρεσὶν ἦσιν.

”Och just där, vid den urgröpta grottan slingrade sig en vinstock frodig och med yppiga klasar. Fyra källor sida vid sida med klart strömmande vatten flöt nära varandra, en åt ett håll en annan åt ett annat. Och runtom blommade mjuka ängar av viol och selleri. Kom det en gud och fick se dem så skulle han förundras och glädjas i sitt hjärta.” (*Od.* 5, 68–74)

och den senare beskrivningen av Alkinoos trädgård:

πάροιθε δὲ τ' ὄμφακές εἰσιν
ἄνθος ἀφιῖσαι, ἕτεραι δ' ὑποπερκάζουσιν.
ἔνθα δὲ κοσμηταὶ πρασιαὶ παρὰ νεΐατον ὄρχον
παντοῖαι πεφύασιν, ἐπηετανὸν γανόωσαι.
ἐν δὲ δύω κρῆναι ἡ μὲν τ' ἀνὰ κῆπον ἅπαντα
σκίδνεται, ἡ δ' ἐτέρωθεν ὑπ' αὐλῆς οὐδὸν ἴησι
πρὸς δόμον ὑψηλόν, ὅθεν ὑδρεύοντο πολῖται.

”Främst står omogna vinrankor och några som fällt sina blommor, och andra som börjat blåna. Vid den sista vinrankan vidtar välskötta trädgårdsland av alla slag som blommor året igenom.och där finns två källor, den ena bevattnar hela trädgården,

⁵⁴ Särskilt i den berömda sekvensen om Achilles sköld, *Il.* 18, 478–607.

⁵⁵ Avsnittet i nionde sången som handlar om cykloperna och Getön, *Od.* 9, 116–151.

⁵⁶ Bendz (1971) 396.

den andra flyter från andra håll under trädgårdsportens tröskel framemot palatset. Ur den hämtar stadsborna vatten.” (Od. 7, 125–31)

Denna lantliga miljö används även i Platons dialog Faidros som intar en särskild plats i fråga om litterär landskapsbeskrivning. Ändå tycks det vara så att hellenistisk konst och litteratur visar större intresse för landsbygden och dess folk än vad som varit fallet i tidigare grekisk litteratur.

Theokritos – botanisten

På grund av Theokritos stora växtintresse har man frågat sig om han rent av var botanist på nära nog samma nivå som Theophrastos, antikens kanske störste botaniker.

Växtintresset visar han f.ö på fler ställen än i denna idyll. I beskrivningen av källan i Hylasepisoden, den som passar in på locus amoenus, finns ett antal växter noggrant namngivna.

De växter som Theokritos nämner vid beskrivningen av källan är följande:⁵⁷

Βούτομον, *Butomos umbellatus* L., blomvass som även nämns av Theophrastos.⁵⁸ Vad epitetet oxys (ὄξύς eg. ’skarp’, ’kveck’, ’genomträngande’) står för är oklart.

Κύπειρος, *Cyperus rotundus sive longus* L., ett slags starrgräs som växer i sumpig mark och enligt Herodotos användes av skyterna till balsamering av kungar.⁵⁹

Θρύον säv eller vass, således också en växt som växer i våt eller sumpig mark.

Χελιδόνιον, *Chelidonium maius* L., skelört, en även i vårt land vanlig vallmoväxt. Den är ovanlig i Grekland men vanligt förekommande på Sicilien, Theokritos hemtrakt. Här har den fått det versutfyllande epitetet κῶνεον, ’svart’ eller ’mörkblå’, förmodligen p.g.a. bladens blågröna undersida.

Ἀδιάντων, *Adiantum capillus veneris* L., Venushår, en vattenormbunke ”vars blad ofta används i blomsterhandelns buketter”.⁶⁰ Även här har ett versutfyllande epitet, χλωρόν, ’ljusgrön’, tillfogats

Σέλινον, *Apium graveolens*, selleri, som i Grekland är en vanlig vild växt på fuktig mark, och som här fått epitetet θάλλοντα, ’grönskande’, ’frodig’.

Ἄγρωστις, *Panicum dactylon*, hundtandsgräs som här fått epitetet εἰλιτενής, ’som sprider sig över kärrmark’.

Detta är bara ett litet antal av den stora mängd växter som finns namngivna i *Idyllernas* drygt 1200 verser, som upptar mer än dubbelt så många växter som hela *Iliaden* och *Odyssén* tillsammans. Det rör sig om vilda växter och man kan, som Lindsell, ställa sig frågan hur det kommer sig att Theokritos kunde namnge så många.⁶¹

⁵⁷ Lembach (1970) 41–45, 93–95.

⁵⁸ *Historia Plantarum* 4, 8, 1.

⁵⁹ *Hist.* 4, 71, 1.

⁶⁰ <http://linnaeus.nrm.se/flora/orm/polypodia/welcome.html>.

⁶¹ Lindsell (1937) 78.

Antikens store botaniker Theofrastos, som ansågs arbeta med mycket moderna metoder, skall ha påstått att de flesta vilda växter inte hade något namn och att de var okända. Men Theokritos, som var ungefär samtida med Theofrastos, hade tydligen speciella kunskaper och man kan då fråga sig varför.

Det finns belägg för att studenter, särskilt de som studerade medicin, sändes ut av Theofrastos för att samla växter. Bland dem fanns Theokritos som började sin medicinska studier med just växtstudier tillsammans med sin vän Nikias hos Erasistratos,⁶² som i sin tur varit elev hos Theofrastos på Kos.⁶³

Theokritos hade mycket goda och exakta kunskaper vilket visas av att han korrekt beskriver och namnger de förekommande växterna och att han i sina beskrivningar använder målande och botaniska uttryck. Detta gäller t.ex. hundtandgräs som nämns i beskrivningen av källan och där han använder en synnerligen ingående beskrivning av växtens rötter och växtsätt.⁶⁴

Det är sällan diktare har ett så konkret sätt att skildra så många växter både vad gäller lokalisering och användningsområde – alltså har hans tidigare studier starkt påverkat hans kunskaper.⁶⁵

Lindsell har gjort en noggrann genomgång av alla de växter Theokritos nämner och funnit att så gott som alla förekommer i Grekland och bara någon enstaka växt på Sicilien. Så även om handlingen i flera av Theokritos *Idyller* tilldrar sig på Sicilien, där han växte upp och som var en plats som betydde mycket för honom, är det den grekiska floran han beskriver, den flora han lärde känna under sina studieår och större delen av sitt vuxna liv.

Förhållandet mellan Apollonios och Theokritos

Vem av de två, Apollonios eller Theokritos, som var först med att skriva om Hylas-episoden i Argonautersagan har debatterats under lång tid. I den argumentation som förts har ytterligare en händelse i Argonautersagan behandlats parallellt, den s.k. Amykosepisoden, vilken hos Theokritos finns återberättad i *Idyll 22* och hos Apollonios i *Argonautika 2*, 1–97.

Theokritos *Idyll 22* är den längsta av hans idyller och är enhymn till dioskurerna Kastor och Polydeukes. I sin första del handlar den om hur Polydeukes besegrade en grym barbarkung, Amykos, i boxning, och i den andra om hur Kastor också utkämpar

---

⁶² Framstående vetenskapsman och läkare på Kos. Klarlade grundläggande delar av människokroppens anatomi och fysiologi (von Staden [2003] 552–553.)

⁶³ Lindsell (1937) 79.

⁶⁴ Vergilius som okritiskt övertar en del av Theokritos flora till Lombardiet, sin hemtrakt, gör däremot misstag och skriver om växter som han inte känner. Lindsell ger ett exempel från Vergilius fjärde *Eklog* (4, 2): *non omnes arbusta iuvant, humilesque myricae* ”trädgårdsland och lågväxande tamarisk behagar inte alla människor”. Tamarisken (*Tamarix gallica*) är aldrig lågväxande. Det är en stor buske, 2–3 meter hög, och växer på stränder i sand och stenig mark, inte på odlad mark som Vergilius föreslår (Lindsell [1937] 80).

⁶⁵ Lindsell (1937) 81.

en tvekamp. Tvillingbrödernas framgångar besjungs var för sig och motsvarande beskrivning av händelseförloppet finner man således också hos Apollonios.

De parallella beskrivningarna, har det sagts, är i flera avseenden två olika versioner av berättelserna och den livliga debatten har därför handlat om vem av de två författarna som ”korrigerade” den andre och vem som var först. Bland det totalt forskare som ägnat ”prioritetsfrågan” någon uppmärksamhet tycks i stort sett lika många ha förordat Apollonios som Theokritos.

Förutom Köhnken, vars argument jag senare återkommer till, har följande framhållit Theokritos som den tidigaste författaren åtminstone i Hylasberättelsen: H. Fuchs, H. Tränkle och H. Bernsdorff.

Å andra sidan har följande forskare förespråkat Apollonios skildring av Hylasberättelsen som den tidigaste: T.B.L. Webster, G. Serrao, M. Pulbrook, M.G. Palombi och B. Effe.

D. Hagopian och R. Lenk framhåller Apollonios resp. Theokritos som den tidigaste men de tar bara hänsyn till Amykosberättelsen.⁶⁶

R. Glei menar att det är förvånande att forskarna i allmänhet har koncentrerats sina åsikter på antingen den ena eller den andra berättelsen. Undantagna är Köhnken och Fuchs som framhållit Theokritos resp. Apollonios som tidigaste författaren till både Hylas- och Amykosberättelserna. Att Theokritos kan vara först med en av berättelserna och Apollonios med den andra skulle enligt Glei kunna övervägas men ingen forskning som påvisar något sådant har hittills publicerats.⁶⁷

Som exempel på den argumentation som förts kan följande resonemang refereras: När Herakles hos Theokritos letar efter Hylas blir han hånad av argonauterna för att vara λιπονάυτης (desertör) och det beskrivs att han får ta sig till Kolchis till fots. I Apollonios version har däremot argonauterna först inte märkt att Herakles saknas och därefter utbryter bland dem ett slagsmål på grund av den förhastade avfärden. Hos Apollonios anslöt sig Herakles aldrig till kamraterna utan fick återvända till det hårda arbetet hos kung Eurystheus:

... ὁ δ' Εὐρυσθηῶς ἀέθλους
αὐτίς ἰὼν πονέεσθαι.

”... medan den andre (dvs. Herakles) vände åter till kung Eurystheus mödosamma arbeten.” (*Arg.* 1,1347–48)

Man skulle kunna se detta som ett tillrättaläggande från Apollonios sida eftersom Theokritos knappast skulle ha presenterat en så ologisk version om han känt till *Argonautika*.

Motsatt förhållande kan återfinnas i Amykosberättelsen: hos Theokritos blir Amykos inte dödad utan får bara lära sig en smärtsam lektion och lovar bättring, medan han hos Apollonios blir dödad. Theokritos tycks således ha gjort berättelsens ”hårda” episka version mer oskuldsfull. Det har spekulerats i om Theokritos, sedan Apollonios

⁶⁶ För dessa författare, se Glei (2011) 22.

⁶⁷ Glei (2011) 22–23.

”korrigerat” honom beträffande Hylas-Herakles-berättelsen och gett en mer övertygande version av myten, sedan tog ut sin hämnd och presenterade Apollonios hiskliga Amykosepisod på ett mer humant sätt.⁶⁸

En av de mer framträdande forskarna i debatten om Apollonios och Theokritos, Köhnken, har diskuterat olika teorier för att avgöra vem av de båda, Theokritos eller Apollonios, som har den äldsta versionen. I hans resonemang spelar de bådas förhållande till Kallimachos en viktig roll. Bland forskarna råder enighet om att såväl Theokritos som Kallimachos och Apollonios har många likheter i sina texter vilket inte kan bero på tillfälligheter. Men hur de förhåller sig sinsemellan kronologiskt har forskare svårt att komma överens om.⁶⁹

Gow ansåg för sextio år sedan att Apollonios var före Theokritos, men idag är forskarna mer tveksamma. Köhnken anser också att yttre bevis för konkret datering är ofullständiga. Kallimachos och Apollonios (lärare och elev) var, som jag tidigare nämnt, båda förbundna med biblioteket i Alexandria medan det inte finns några bevis för någon förbindelse mellan Theokritos och biblioteket.

Å andra sidan har framförts att avsnitt i Hylashistorien bygger på lokala legender och förekommer naturligt hos Apollonios, men återfinns oväntat hos Theokritos vilket skulle tyda på att Theokritos hämtat inspiration från Apollonios.

För att nå något trovärdigt resultat i sina diskussioner anser Köhnken att man i stället måste koncentrera sig på inre bevis dvs. textanalys.

På senare år har man intresserat sig särskilt för bilder som förekommer i texterna. Hos Theokritos beskrivs t.ex. hur Hylas faller i källan och då jämförs med en komet:

κατήριπε δ' ἐς μέλαν ὕδωρ
ἄθροος, ὡς ὅτε πυρσὸς ἀπ' οὐρανοῦ ἦριπεν ἀστήρ
ἄθροος ἐν πόντῳ

”Han föll huvudstupa ned i det svarta vattnet, såsom när en strålande stjärna faller rakt ned i havet” (*Id.* 13, 49–51)

Och Herakles jämförs med ett hungrigt lejon när han söker efter Hylas (*Id.* 13, 62–65, se ovan, sid. 17).⁷⁰

Liknande bilder finns hos Apollonios när Polyfemos springer efter Hylas skrik och jämförs med ett rytande lejon som brinner av hunger (*Arg.* 1, 1240–49, se ovan, sid. 17–18) och när Herakles ropar efter Hylas som en vrålande tjur (*Arg.* 1, 1265–72; se ovan, sid. 18).

Köhnken anser att analyserna av t.ex. bilderna som nämnts ovan oftast är otillfredsställande och motsägelsefulla. Har Apollonios utvecklat bilden som finns hos Theokritos (”när en hjortkalv råmar i bergen så störtar ett blodtörstigt lejon ...”) till två olika bilder, dels lejonet som brinner av hunger (*Arg.* 1, 1240–49), dels Herakles som ropar (*Arg.* 1, 1265–72), eller har Theokritos skrivit om Apollonios bilder? Tänkbart är

⁶⁸ Glei (2011) 23.

⁶⁹ Köhnken (2011) 73.

⁷⁰ Köhnken (2011) 89.

enligt Köhnken att Apollonios har utnyttjat bilderna för att utveckla handlingen och i så fall skulle Theokritos vara tidigare.

Avslutningsvis nämner Köhnken att berättelserna om Herakles hos Theokritos behandlas oberoende av varandra i Hylasepisoden och Amykosberättelsen medan Apollonios låter de två berättelserna kombineras. Detta skulle då återigen tyda på att Theokritos är tidigare.⁷¹

Sammanfattning

De två grekiska diktarna, Apollonios Rhodios och Theokritos, som båda skildrat episoden i Argonautersagan då skeppet Argo lägger till vid Mysiens kust och en av hjältarna, Hylas, blir bortrövad av en eller flera nymfer, skiljer sig tydligt, i sin framställning. Detta har jag visat genom läsningen och undersökningen av de båda författarnas behandling av Hylasmotivet, men jag har även påvisat de likheter som finns mellan dem på en rad punkter.

En viktig fråga i innehållet är hur Herakles betraktas – som Hylas älskare eller som hjältefigur. Apollonios ger en bild av Herakles som en hjälte bland de övriga hjältarna (argonauterna), det är främst styrka och mod som framhålls. Hans raseriutbrott vid förlusten av Hylas är obeskrivligt men samtidigt anar man hans förtvivlan och hjälplöshet. Kärleken till gossen finns där men bereds ingen stor plats bland de våldsamma liknelserna om glupska rovdjur och rasande tjurar.

Theokritos visar från början på kärlekstemat i dikten och nämner guden Eros redan på första raden. Eros kom för övrigt senare att uppfattas som personifikation av kärleken men här är det tydligt att det är guden som åsyftas, t.ex.

χαλεπὸς γὰρ ἔσω θεὸς ἦπαρ ἄμυσσεν.

”Ty en grym gud sargade hans hjärta.” (*Id.* 13, 71)

I skildringens längd, utbrodering och detaljrikedom kan man se att Apollonios uppvisar en episk bredd i sin berättelse där såväl naturbeskrivningar som mytologiskt stoff får stort utrymme. Däremot har han inte mycket detaljer i beskrivningen av källan och händelsen med nymfen. Efter en längre beskrivning av det våldsamma grälet bland besättningen när Herakles blivit kvarlämnad, nämns bara lakoniskt att Herakles fick återvända till sitt slitsamma värv hos kung Eurystheus.

Theokritos visar en helt annan känsla för naturens skönhet och växtlighetens rikedom där behagfull idyll och romantik får stor plats. Avslutningen på hans dikt blir också mer abrupt: Hylas kom att räknas till de saligas skara medan Herakles fick gå till fots till Kolchis.

Apollonios uppvisar, som redan framhållits, flera särdrag i sitt språk som påminner om homeriskt språkbruk men med bl.a. den skillnaden att han är återhållsam med

---

⁷¹ Köhnken (2011) 91.

'utsmyckande epitet', såvida de inte är i det närmaste nödvändiga för sammanhanget. Han undviker också i hög grad de för Homeros så typiska formelverserna.⁷²

Hos Theokritos har dialekten i *Idyll* 13 oftast fått etiketten "dorisk", men episka drag finns också representerade. Jämfört med Apollonios är stilen mjuk och behagfull och kärlekens roll i dikten kan man inte ta miste på. Det har också föreslagits att historien om nymfernas bortrövande av Hylas skall uppfattas som en berättelse om en ung mans övergång från att vara älskare till en äldre man till att bli objekt för det kvinnliga begäret.⁷³

Berättelsen om Hylas har alltså av de båda författaren getts flera olika infallsvinklar i tolkningen av huvudpersonen Hylas samt olika bilder av miljö och natur.

Prioritetsfrågan, vilken av författarna som skrev först om Hylas, har livligt diskuterats men har hittills förblivit olöst.

---

⁷² Björkeson (2005) 26.

⁷³ Hunter (1999) 262.

Litteratur

Editioner

Apollonii Rhodii Argonautica. Recogn. brevique adnotatione critica instr. H. Fränkel.
Oxford 1961

Apollonius Rhodius. Argonautica. Edited and translated by W. H. Race. Cambridge,
Mass. 2008 (Loeb Classical Library)

Apollonius of Rhodes. Argonautica Book III. Edited by R. L. Hunter, Cambridge 1989

Theocritus. Select Poems. Edited with introduction and commentary K. J. Dover.
London 1971 (reprint 1992, 2000)

Theocritus. A Selection. Idylls 1, 3, 4, 6, 7, 10, 11 and 13. Edited by R. Hunter.
Cambridge 1999

Theocritus, edited with a translation and commentary by A. S. F. Gow, 2 vols.
Cambridge 1950

Modern litteratur

Abbenes, J. G. J., ”The Doric of Theocritus”, i Harder, Regtuit & Wakker 1996, s. 1–19

Bendz, G., ”Den grekiska litteraturen”, i Rinman, S. (red.), *Litteraturens världshistoria*.
Band 1. Forntiden (svensk redaktör: Sven Rinman), Stockholm 1971

Bernsdorff, H., ”Parataktische Gleichnisse bei Theokrit”, i Harder, Regtuit & Wakker
1996, s. 74–84

Björkeson, I., *Theokritos. Sånger*. Tolkade och kommenterade av I. Björkeson,
Stockholm 2004

Björkeson, I., *Apollonios Rhodios. Argonautika*. Tolkad och kommenterad av I.
Björkeson, Stockholm 2005

Buck, C. D., *The Greek Dialects*, Chicago 1955

Buxton, R., *Den grekiska mytologins värld*, Stockholm 2007

Davidson, J., *The Greeks and Greek Love. A Radical Reappraisal of Homosexuality in
Ancient Greece*, London 2007 (2008)

Den virtuella floran: <http://linnaeus.nrm.se/flora/>

Dover, K. J., *Greek Homosexuality*, London 1978

Dover 1985: se Editioner, Theocritus

Fantuzzi, M., ” ‘Homeric’ Formularity in the *Argonautica* of Apollonius of Rhodes”, i
Papanghelis & Rengakos 2011, s. 221–41

Fränkel 1961: se Editioner, Apollonius Rhodius

Glei, R. F., ”Outlines of Apollonian Scholarship 1955–1999” i Papanghelis & Rengakos
2011, s. 1–28

Gow 1952: se Editioner, Theocritus

- Gutzwiller, K., "The evidence for Theocritean poetry books", i Harder, Regtuit & Wakker 1996, s. 119–148
- Harder, M. A., Regtuit, R. F. & Wakker, G. C. (eds.), *Theocritus* (Hellenistica Groningana vol. 2), Groningen 1996
- Hardie, P. R. (2003), "Locus amoenus", *OCD* 880
- Hunter 1989: se Editioner, Apollonius Rhodius
- Hunter, R., *The Argonautica of Apollonius. Literary studies*, Cambridge 1993
- , *Theocritus and the Archaeology of Greek poetry*, Cambridge 1996
- Hunter 1999: se Editioner, Theocritus
- Hunter, R. (2003), "Apollonius Rhodius", *OCD* 124–126
- Hutchinson, G. O., *Hellenistic Poetry*, Oxford 1988
- Köhnken, A., *Apollonios Rhodios und Theokrit. Die Hylas- und Amykosgeschichten beider Dichter und die frage der Priorität*, Göttingen 1965
- Köhnken, A., "Hellenistic Chronology: Theocritus, Callimachus and Apollonius Rhodius", i Papanghelis & Rengakos 2011, s. 73–94
- Lagerlöf = *Homerus Iliaden och Odysseen*. Från grekiskan av E. Lagerlöf. I bearb. av G. Bendz. Lund 1957–58
- Lappalainen, T., "Därför blev Sicilien antikens eget USA", *Dagens Nyheter Kultur* 17 juni 2013 s. 10
- Lefkowitz, M. R., "Myth and History in the Biography of Apollonius", i Papanghelis & Rengakos 2011, s. 51–71
- Lembach, K., *Die Pflanzen bei Theokrit*, Heidelberg 1970
- Lindsell, A., "Was Theocritus a botanist?", *Greece & Rome* 6 (1937) 78–93
- Linnér, S., *Homerus*, Stockholm 1985
- Mastronarde, D. J., *Euripides Medea*, Cambridge 2002
- OCD* = Hornblower, S. & Spawforth, A. (eds.), *The Oxford Classical Dictionary*. Third, revised edition Oxford 2003
- Papanghelis, T. D. & Rengakos, A. (eds.), *Brill's Companion to Apollonius Rhodius*. Second, revised edition, Leiden & Boston 2011
- Pusztai, I., *Berättarteknik Dramaturgiska begrepp från A till Ö*, Norsborg 2011
- Race 2008: se Editioner, Apollonius Rhodius
- von Staden, H. (2003), "Erasistratus", *OCD* 552–553
- Wifstrand, A., *Homerus*, 2 uppl., Stockholm 1965

Internetadresser, kontrollerade april 2014:

http://www.aoidoi.org/articles/bucolic_doric.html

<http://linnaeus.nrm.se/flora/>

<http://linnaeus.nrm.se/flora/orm/polypodia/welcome.html>

<https://www.tlg.uci.edu/>